

تبیین عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر نگرش‌های بین نسلی به

کارکردهای ازدواج

(مطالعه موردی سه نسل از زنان شهر اصفهان)

علی قنبری برزیان* ، مژگان کاویان نسب**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۳/۵ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۲

چکیده

ازدواج در فرهنگ ایرانی مهمترین و مقبول‌ترین راه برای تشکیل خانواده و ساماندهی بقای نسل و کسب آرامش روانی است. این پژوهش به بررسی کارکردهای ازدواج از منظر سه نسل از زنان اصفهانی توجه دارد و هدف آن تبیین و تحلیل بین نسلی عوامل مؤثر بر نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج است و به این سؤال پاسخ می‌دهد که نگرش سه نسل از زنان اصفهانی نسبت به کارکردهای ازدواج تحت تأثیر چه عواملی است؟ در مبانی نظری از نظریه‌های اینگلهارت، گیدنز، باومن استفاده گردید. روش تحقیق مورد استفاده در مقاله حاضر، پیمایش و ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه است. جامعه آماری تحقیق هم زنان ۲۵ تا ۴۹ ساله مناطق یک، شش و چهارده شهر اصفهان می‌باشد که با استفاده از روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. نتایج پژوهش نشان داد متغیر تعلق به نسل‌های گوناگون، میزان دینداری، میزان اعتماد اجتماعی و میزان فردگرایی رابطه‌ای معنادار با نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج دارد. رابطه بین رضایت از زندگی و پایگاه اقتصادی- اجتماعی با نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج در معادله رگرسیون معنادار نبوده است. براساس نتایج تحقیق، باوجود برخی تفاوت‌ها، تضادی در ادراک نسل‌ها در مورد اهمیت و کاربرد ازدواج وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: اعتماد، نسل، نگرش، فردگرایی، کارکردهای ازدواج

* استادیار علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول). qanbari20@yahoo.com

** کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. mojgankaviannasab@yahoo.com

مقدمه و بیان مسئله

ازدواج پیمان مقدسی است که در میان تمام اقوام و ملل در تمام زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است. ازدواج سرآغاز تشکیل خانواده و یکی از قدیمی‌ترین نهادهای اجتماعی است که تاریخی به قدمت حیات انسان دارد. بی تردید ازدواج مقبول‌ترین نوع ساماندهی و نظم دادن به رابطه عاطفی در پاسخ به نیازهای اجتماعی، فرهنگی و عاطفی و از نظر گستردگی جهان شمول‌ترین نهاد در جهان است. اما همانند دیگر نهادها، خانواده نیز در مسیر تحولات خود تغییرات فراوانی داشته‌است که امروزه جامعه بشری نیاز بیشتری به شناخت این تحولات دارد و بخشی از این تحولات، در حوزه ازدواج رخ داده است. نیاز به تشکیل خانواده و ازدواج را می‌توان به کارکردهایی مرتبط دانست که با تغییر نیازهای بشر در نظام‌های اجتماعی مختلف و همگام با تغییر در سایر نهادهای اجتماعی دگرگون شده است اما همچنان به عنوان یک پدیده اجتماعی، کارکردی به حیات خود ادامه می‌دهد (زکریایی، ۱۳۹۲: ۱۴). از دید گیدنز این تحول مربوط به کارکردهای ازدواج است که انسان معاصر بدلیل تغییرات فرهنگی پسامدرن با آن مواجه شده است (گیدنز، ۱۳۸۶: ۵۸).

در میان تغییرات فرهنگی و اجتماعی که این روزها در جریان است، تغییراتی که در زیست جنسی، حیات عاطفی، ازدواج و خانواده در حال وقوع است بسیار مهم و قابل تأمل هستند. این‌که چگونه درباره خود فکر کنیم و چگونه با دیگران پیوند برقرار کنیم، انقلابی در جریان است. این انقلابی است که در مناطق و فرهنگ‌های مختلف با سرعت‌های متفاوت در حال پیشرفت است (گیدنز، ۱۳۸۶: ۲۸۸). حضور دائمی جامعه در کار زوجیت و کوشش آن در راه به نظم و قاعده کشاندن آنچه می‌توانست صرفاً در جهت ارضای غرایز صورت بندد. به طور قطع می‌توان گفت هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند در برابر ازدواج یا پدیده‌ای که توزیع ژن را در آن تحت تأثیر قرار می‌دهد و از دیدگاهی بقای نسل و تطور کمی و کیفی آن بدان مربوط است بی توجه بماند

(ساروخانی، ۱۳۸۸: ۳۱). از گذشته ازدواج نزد خانواده‌های ایرانی اهمیت فراوان داشته و بر آن تأکید شده است. ازدواج در بین نسل‌های مختلف کارکرد و معنای متفاوتی داشته و نگرش به کارکردهای آن در حال تغییر بوده و هست. در ایران نسل‌های مختلف بر اساس تجربیات و حوادث تاریخی و تجربه زیسته مشترک، نگرش و برداشت‌های متفاوت و بعضاً متضاد از مفهوم ازدواج و تشکیل خانواده دارند (سرایبی و اوچاقلو، ۱۳۹۲: ۱).

ویلیتو^۱ (۲۰۰۶) از تربیت و پرورش فرزندان، تنظیم روابط عاطفی، جامعه‌پذیری کودکان، حمایت اجتماعی و اقتصادی از زنان، تأمین نیازهای اساسی و افزایش قدرت انسان به عنوان کارکردهای ازدواج نام می‌برد. کولار برای ازدواج، کارکردهای زیستی-جنسی، اجتماعی، روانشناختی و اقتصادی و اخلاقی تعریف کرده است (Kollar, 2012: 124). از این رو توانایی افراد در هماهنگی و تطابق با تغییرات ایجاد شده در طول حیات، حل تضادها و تعارض‌ها و هماهنگی بین اعضاء و موفقیت در الگوهای انضباطی، رعایت حد و مرز بین افراد، اجرای مقررات و اصول حاکم بر این نهاد، با هدف حفاظت از کل سیستم خانواده از کارکردهای مهم ازدواج هستند (فرزانه خو، ۱۳۸۷: ۲۱). برخی نیز کارکردهایی همانند کاهش احتمال قربانی خشونت‌های خانگی شدن، احتمال کاهش ارتکاب جرایمی مانند خودکشی، مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی، افزایش طول عمر و آرامش روانی را برای ازدواج قائل هستند (Ducharme & Kollare, 2012: 141).

در دو دهه اخیر افزایش تحصیلات، حضور پررنگ‌تر زنان در ساختار اشتغال و سایر عرصه‌های مدنی، تأثیر مستقیمی بر سرمایه اجتماعی زنان گذاشته است و از این رو زنان بیشتر از مردان در ارزش‌های ازدواج منشاء تغییر بوده‌اند و جامعه ایرانی شاهد افزایش سن ازدواج و افزایش طلاق و کاهش فرزندآوری و تغییرات دیگری بوده است

که خود منشاء ظهور ارزش‌های تازه‌ای در ازدواج شده است. از سویی تغییر در ساختار قدرت در خانواده (سمیعی، ۱۳۹۵؛ زکریایی، ۱۳۹۲؛ آزاد ارمکیریال ۱۳۹۵)، تغییرات بعد خانوار و ارزش‌های خانوادگی و معیارهای همسرگزینی (هاشمی، ۱۳۹۱، محبوبی منش، ۱۳۸۸؛ کولار، ۲۰۱۲؛ توده فلاح، ۱۳۸۹)، از تغییرات مهمی هستند که می‌توانند کارکردهای ازدواج را تحت تأثیر قرار دهند.

این امر سبب نگرانی‌ها و سوالاتی برای خانواده‌ها و نظام سیاستگذاری فرهنگی شده است و این سؤال را فراروی محققین قرار می‌دهد که آیا کارکردهای متفاوت ازدواج در نسل‌های مختلف می‌تواند تهدیدی برای نهاد خانواده و استحکام آن در جامعه ایرانی باشد؟ و آیا نگرش به کارکردهای ازدواج در میان زنان جامعه ایرانی تغییرات جدیدی را تجربه نموده است؟ حال این دغدغه مهم وجود دارد که آیا ازدواج همچنان کارکردهای سنتی خود را در جامعه ایرانی حفظ کرده است یا این‌که نسل‌های مختلف ارزش‌ها و کارکردهای جدیدی برای ازدواج متصور هستند. در مقاله حاضر تلاش بر آن است تا کارکردهای ازدواج از منظر سه نسل، از زنان شهر اصفهان بررسی شود و تفاوت و شباهت نگرش‌های سه نسل نسبت به کارکردهای ازدواج مورد بررسی قرار گیرد و عوامل مؤثر بر تفاوت نگرش‌های آنها نسبت به کارکردهای ازدواج تحلیل و بررسی شود.

مروری بر پیشینه تحقیق

موضوع تغییرات خانواده و ازدواج در سالیان اخیر مورد توجه بسیاری از محققان و کارشناسان حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی قرار گرفته است. در این مقاله فقط به پژوهش‌هایی اشاره می‌شود که نگاه نسلی در آنها لحاظ شده است:

مطالعات داخلی:

گلستانی بخت (۱۳۹۵) در بررسی خود به این نتیجه رسید که بین نظرات افراد مجرد و متأهل درباره کارکرد فیزیولوژیکی ازدواج، هم‌خوانی وجود دارد. همچنین یافته‌های پژوهش او نشان داده‌است تغییراتی در دیدگاه افراد درباره کارکرد ازدواج وجود دارد؛ اما همچنان افراد، کارکردهای متعددی برای ازدواج قائل هستند که بیانگر جایگاه و ارزش ازدواج در افراد است و نیز همچنان تمایل به ازدواج وجود دارد.

عباس شوازی و ترابی (۱۳۸۵) در پژوهش خود به عنوان «تفاوت‌های بین نسلی ازدواج خویشاوندی در ایران» به این نتیجه رسیده‌اند که تفاوت‌های بین نسلی در مورد ویژگی‌های فردی، به کاهش مطلوبیت و رواج ازدواج خویشاوندی در میان نسل دوم منجر نگردیده است. رابطه الگوهای رفتاری و نگرشی فرزندان با الگوی ازدواج والدین و نیز تأثیر تفاوتی ویژگی‌های والدین بر نگرش فرزندان دختر و پسر، از دیگر نتایج به دست آمده از پژوهش می‌باشد.

- سرایی و اوجاقلو (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «مطالعه نسلی تغییر ارزش ازدواج در ایران (مطالعه موردی زنان شهر زنجان)» به این نتیجه رسیدند که تفاوت میانگین ارزش ازدواج در بین نسل‌های مورد مطالعه معنادار است و دینداری رابطه مثبت و مستقیم و تجربه جهانی شدن رابطه منفی و معکوس بر ارزش ازدواج داشته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که نسل زنان متولدین ۶۷ تا ۷۴، کمترین نمره ارزش ازدواج (۲۴/۸۵) و زنان نسل قبل از سال ۴۲، بیشترین نمره ارزش ازدواج (۲۸/۱۰) را دارا می‌باشند.

- سیار و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که بین زنان با ازدواج سنتی و زنان با ازدواج مدرن به لحاظ توانایی برقراری ارتباط، ایفای نقش، پاسخ‌دهی عاطفی و کنترل رفتار تفاوت معناداری وجود دارد. زنانی که ازدواج مدرن کرده‌اند، در این ابعاد از کارکرد خانواده امتیاز بیشتری گرفته‌اند.

- آزاد ارمکی و همکاران (۱۳۸۱): در پژوهش خود با عنوان «تحولات جمعیتی و اجتماعی در امر همسرگزینی طی سه نسل در خانواده»، معتقدند که در ایران در گذشته نه چندان دور شکل و کارکرد خانواده فقط متأثر از ارزش‌های فرهنگی و نظام‌های معیشتی موجود در جامعه بوده اما امروزه از سویی به لحاظ ارتباطات گسترش یافته جهانی و از سوی دیگر به دلیل ساخت‌یابی خانواده در انطباق با تحولات سیاسی و فرهنگی جامعه، عوامل داخلی و بین‌المللی متعددی را می‌توان برشمرد که هر یک به نحوی بر دگرگونی ساخت و نوع انتظام کارکردی خانواده تأثیر می‌گذارند و نیز تغییرات خانواده به نوبه خود بر نوع ارتباطات داخلی و خارجی جامعه اثر می‌گذارد.

مطالعات خارجی:

- هایس^۱ (۱۹۹۴) در تحقیق خود به بررسی تأثیر جنسیت بر نگرش‌ها نسبت به ازدواج و طلاق در ایالات متحده، بریتانیا، آلمان غربی، ایتالیا، ایرلند، اتریش و هلند پرداخت. نتایج تحقیق وی نشان‌دهنده همگرایی در نگرش‌ها در بین ملت‌ها و تفاوت‌های جنسیتی در مورد نگرش‌ها نسبت به طلاق بود. در حالی که جنسیت عامل مهمی در توضیح نگرش‌ها نسبت به طلاق بود اما تأثیر معناداری در ارتباط با نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج ندارد. یعنی جنسیت عاملی در توضیح نگرش‌ها نسبت به کارکردهای ازدواج نبود.

- جانسون^۲، بلک لاند^۳، سورلی^۴، لاولس^۵ (۲۰۰۵) در مطالعه طولی خود که در سطح ملی در آمریکا انجام شده است به این نتیجه رسیدند که در افراد مجرد، احتمال مرگ و میر ناشی از مشکلات سلامتی مانند: ناراحتی قلبی و سرطان در مقایسه با افراد متأهل بالاتر است.

-
1. Hayes
  2. Johanson
  3. Backlund
  4. Sorlie
  5. Loveless

ماناپ^۱ و همکاران (۲۰۱۵) در تحقیقی که در مالزی انجام داده‌اند به این نتیجه رسیدند که در جوامع مسلمان از جمله مالزی و اقوام مالایی سه کارکرد اخلاقی و معنوی و مذهبی، زیستی و جنسی دارای اهمیت بیشتری برای زوجین بوده و دارای نمره بالاتری هستند.

- دوهرتی^۲ و همکاران (۲۰۱۴) معتقدند ازدواج دارای کارکردهایی از جمله سلامت جسمانی و طول عمر، سلامت روانی و بهزیستی هیجانی، کاهش جرائم و خشونت خانگی، کارکرد اقتصادی، خانواده سالم و باثبات و فرزندان سالم با نرخ کمتر میزان بزهکاری، طلاق و خودکشی در فرزندان می‌باشد.

- آگوست^۳ و همکارانش (۲۰۱۵) معتقدند که روابط رمانتیک در ازدواج اثر تعیین‌کننده‌ای بر سلامتی دارد. پژوهش آنها با تمرکز بر مؤلفه‌های فیزیولوژیکی، روانشناختی و اجتماعی انجام شده است.

- فیلور^۴ (۲۰۱۷) هم معتقد است که کارکردهای اصلی ازدواج که تولید نسل و محبت و عشق بود، جایگاه خود را به تدریج از دست داده و ازدواج تبدیل به کانونی برای رابطه با جنس مخالف شده است.

براساس نتایج تحقیق اینوا^۵ (۲۰۱۸)، جوانان در امریکا بسیار تمایل دارند که ازدواج کارکردهای سنتی خود را مجدداً بدست بیاورد. از دید افراد بالای ۵۰ سال در امریکا تولید محبت و رهایی از تنهایی و تولید نسل مهمترین کارکردهای ازدواج هستند.

از دید چاو^۶ و همکارانش (۲۰۰۸)، سن، جنس، مکان زندگی و طبقه اجتماعی در نگرش نسل‌های مختلف به ازدواج و کارکردهای آن مؤثر هستند.

-
1. Manap
  2. Doherty
  3. August
  4. Fowler
  5. Innov
  6. Chow

در تحقیقات پیشین به متغیر نسل و تفاوت‌های نسلی اهمیت چندانی داده نشده است. در این تحقیق، علاوه بر نگاه بین نسلی به موضوع کارکردهای ازدواج در سه منطقه از شهر اصفهان، متغیرهای دخالت داده شده در اغلب تحقیقات پیشین کمتر مورد استفاده قرار گرفته و در برخی موارد هم فقط یک یا دو متغیر مورد بررسی قرار گرفته‌اند و از سویی شهر اصفهان در نمونه آماری آنها قرار نداشت. همچنین در اغلب تحقیقات پیشین، مسئله عمده و محوری‌شان، معیارهای همسرگزینی یا ارزش‌های خانواده بوده است، در حالی که این در تحقیق کارکردها و اهداف ازدواج بررسی شده است.

چارچوب نظری

چارچوب نظری این تحقیق ترکیبی از نظریه‌های اینگلهارت، گیدنز، باومن و مظفر شریف است. متغیر اعتماد در نظریه گیدنز، فردگرایی و دینداری در نظریه اینگلهارت و رضایت از زندگی هم در نظریه باومن مورد تأکید قرار گرفته‌اند. علاوه بر این، هم گیدنز و هم اینگلهارت بر تأثیر تفاوت نسلی در نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج تأکید داشتند.

باومن در نظریه عشق سیال، بر شکنندگی پیوندهای انسانی در دوران مدرن تأکید می‌کند. از دید وی در عصر حاضر زنان و مردان به شدت محتاج به ایجاد رابطه هستند، اما در عین حال از آن هراس دارند که این ارتباط برای همیشه باقی بماند و این ارتباط همیشگی آنها را مجبور به تحمل فشارهایی کند که آزادی آنها را سلب نماید و این امر سبب عدم رضایت از زناشویی و زندگی مشترک می‌گردد و به همین دلیل کارکردهای ازدواج را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. (باومن، ۱۳۸۴: ۱۱).

تئوری گزینش معقولانه، به ازدواج بیشتر از دیدگاه فایده‌گرایانه می‌نگرد. متفکرانی که بر اساس تئوری گزینش معقولانه، به تبیین عمل جمعی می‌پردازند، بر این باورند که

مردم به رفتارهایی تمایل دارند که نفع آنها در آن رفتار، بیشتر تأمین می‌شود. این تئوری معتقد است که، این افراد آگاه و هدفمند، در هر شرایطی به دنبال بیشتر کردن سود خود هستند (لیتل، ۱۳۷۳:۴۱). از دید فریدمن^۱ (۱۹۹۸) تغییر در نظام ارزشی افراد نگرش آنها را نسبت به پدیده‌های اجتماعی گوناگون تحت تأثیر قرار می‌دهد و تغییرات حاصله، سبب تفاوت نگرش نسل‌های گوناگون نسبت به پدیده‌های مختلف از جمله ازدواج و کارکردهای آن است (فریدمن و همکاران، ۱۹۹۸).

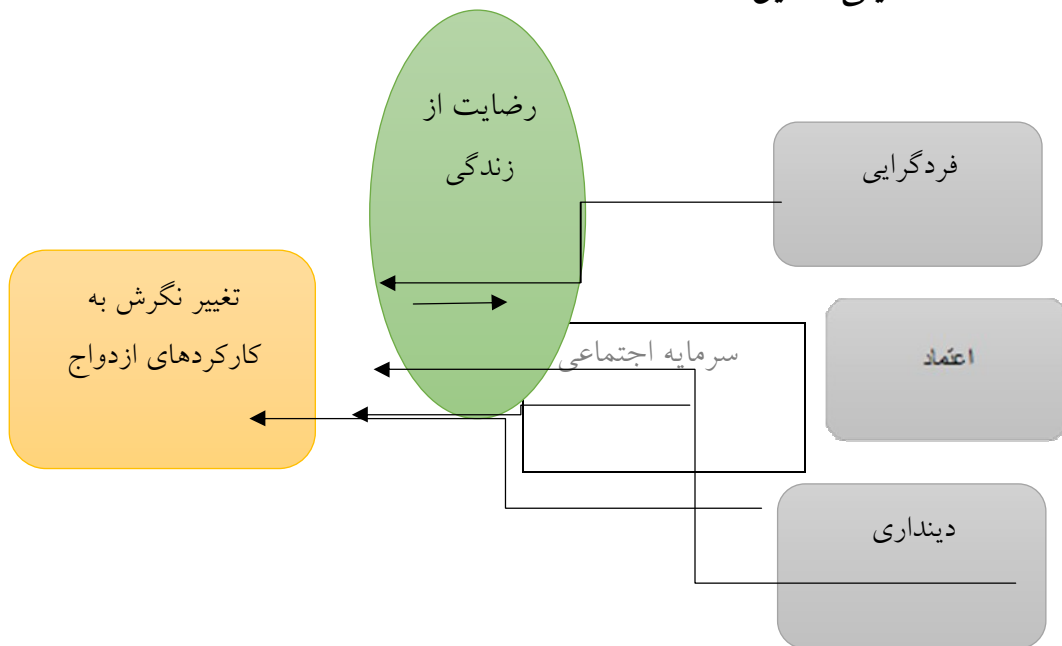
طبق نظریه اینگلهارت نسل‌های مختلف از حیث نوع ارزش‌گذاری بر پدیده‌هایی چون ازدواج متفاوت هستند زیرا شرایط و فرایند جامعه‌پذیری آنها متفاوت بوده و در شرایط متفاوتی پرورش یافته‌اند. از دید اینگلهارت وجه تمایز مردم جوامع مختلف، نگرش‌ها، ارزش‌ها و مهارت‌های اصلی و پایدار آنان است، به بیان دیگر فرهنگ آنان با هم تفاوت دارد. اینگلهارت، فرهنگ را نظامی از نگرش‌ها، ارزش‌ها و دانشی می‌داند که به طرز گسترده در میان مردم مشترک است و از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود در حالی که طبیعت انسانی از لحاظ زیست‌شناختی، فطری و عمومی است و از یک جامعه به جامعه دیگر تغییر می‌کند (اینگلهارت، ۱۳۷۳:۱۹).

در نظریه سکسوالیته پلاستیکی گیدنز نگاه به خانواده و ارزش‌های ازدواج، ناشی از تغییراتی است که آموزه‌های مدرنیته متأخر بر روی خُرده فرهنگ‌های نسل‌های جدید دارد. متغیر محوری گیدنز در تحلیل کارکردهای ازدواج اعتماد است. نظریه سکسوالیته پلاستیکی خانواده و روابط جنسی درون آن را با تعبیر کارکردی یکبار مصرف، تلقی می‌کند. (قنبری و همکاران، ۱۳۹۷:۳۳). از نظر وی مهمترین دلیل، مسائل عاطفی و احساسی است. او معتقد است اگر این اصل در بطن خانواده نهادینه شود، استحکام آن تضمین می‌شود (گودرزی، ۱۳۹۱:۴). مهم‌ترین کارکرد ازدواج در نظر گیدنز «رابطه ناب» و وفاداری است. این کارکردها ضامن بقا و تداوم نسل و جامعه

است. رابطه ناب از دید گیدنز سبب تشخیص، اعتماد به نفس و احساس دیده شدن می‌شود. مهم‌ترین کارکردهای رابطه ناب در ازدواج، بیان خود و فرار از رهاشدگی است. از این رو در نظریه گیدنز کارکردهای اجتماعی و روانشناختی و فیزیولوژیک ازدواج خیلی پررنگ تعریف شده است.

شریف (۲۰۱۴) هم در تحلیل نظریه گروه مرجع به تبیین کارکردهای ازدواج در جوامع اسلامی معتقد است که آموزه‌های فرهنگ اسلامی سبب شده‌است کارکردهای سنتی و دینی ازدواج همچنان مهم باشند و به عنوان یکی از معیارهای مهم همسرگزینی و تشکیل خانواده اهمیت خود را حفظ کنند. از دید وی مهمترین کارکردهای ازدواج کارکردهای عاطفی زیستی و مذهبی و اخلاقی هستند.

مدل تحلیلی تحقیق

روش تحقیق

روش تحقیق در مقاله حاضر، پیمایش است و برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه و برای سنجش پایایی و روایی گویه‌ها، علاوه بر اجماع صوری و مراجعه به نظرات متخصصان، از آلفای کرونباخ استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق زنان ۲۵ تا ۴۹ ساله مناطق یک، شش و چهارده شهر اصفهان هستند که تعداد آنها ۸۸۹۶۲ نفر (معاونت برنامه‌ریزی و توسعه سرمایه انسانی شهرداری اصفهان) برآورد گردید و با استفاده از فرمول کوکران و بر اساس نمونه‌گیری سهمیه‌ای متناسب با حجم جمعیت در هر منطقه، ۳۸۴ نمونه در بلوک‌هایی که به صورت تصادفی سیستماتیک از هر منطقه انتخاب شدند، تعیین شد. به این صورت که از با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک از مناطق یک و شش ۲۲ بلوک و از منطقه چهارده بدلیل جمعیت بیشتر ۲۴ بلوک انتخاب شده و سپس از هر بلوک با استفاده از روش تصادفی سیستماتیک ۶ نمونه انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر آمار توصیفی، از تحلیل رگرسیون و مقایسه میانگین‌ها و آزمون‌ها و ضرایب مرتبط نیز استفاده شده است.

تعریف مفاهیم

کارکردهای ازدواج:

در این مقاله شش نوع کارکرد برای ازدواج تعریف شده است که عبارت‌اند از:

- ۱- کارکرد زیستی-جنسی ازدواج که با گویه‌های ضرورت ارضای نیازهای جنسی، تأمین سلامت جسمانی، کاهش سرطان پروستات، داشتن همسری با جذابیت جسمانی یا جنسی، مورد سنجش قرار گرفته است.

- ۲- کارکردهای روانشناختی ازدواج که با گویه‌های نیاز به دوست داشتن، نیاز به رفع تنهایی و رسیدن به خوشبختی، کسب آرامش، کسب استقلال، کسب اعتمادبه نفس و عزت نفس و... سنجش شده است.
- ۳- کارکردهای اجتماعی ازدواج، که با گویه‌های کسب امنیت اجتماعی، حمایت و پذیرش اجتماعی، کاهش فشار اجتماعی و دید بد جامعه به فرد مجرد، فرار از خانواده برای کاهش یا حذف تنش خانوادگی، فامیل یا دوستان، تشکیل خانواده مستقل، داشتن همسر و فرزند مثل بقیه مردم سنجش شده است.
- ۴- کارکرد اقتصادی ازدواج، که با گویه‌های کسب درآمد بیشتر، ثروت اندوزی، مدیریت مالی بهتر، پولدار شدن از طریق ازدواج با فرد ثروتمند، فرار از فقر خانواده، ازدواج با مردی که اجازه اشتغال در بیرون از خانواده را بدهد و رسیدن به استقلال مالی سنجش شده است.
- ۵- کارکرد مذهبی ازدواج، که با گویه‌های عمل به سنت پیامبر، فرزند آوری و افزایش جمعیت مسلمانان، کامل شدن ایمان، دوری از گناه، حفظ پاک دامنی و عفت سنجش شده است.
- ۶- کارکرد اخلاقی ازدواج، که با گویه‌های کسب فضایل اخلاقی و کاهش خودخواهی، ایثار، فداکاری و گذشت، سنجش شده است.

نگرش:

نگرش عبارت است از نوعی حالت آمادگی و تمایل به عمل یا عکس‌العمل خاص در مقابل محرکی خاص. نگرش اساساً نوعی جهت‌گیری مبتنی بر ارزشیابی از چیزها و امور است. نگرش‌ها، عقاید و باورها ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند؛ می‌توان نگرش‌ها را زیربنای عقلی و منطقی عقاید و باورها دانست. نگرش دارای ۳ عنصر شناختی: شامل اعتقادات و باورهای مشخصی درباره یک شیء یا اندیشه، عنصر

احساسی یا عاطفی: نوع پیوند بین نگرش یا احساس عاطفی و عنصر رفتاری: تمایل به عمل و آمادگی برای پاسخگویی به شیوه‌های خاص رفتار هستند (کریمی، ۱۳۷۳: ۳۰۰).

اعتماد اجتماعی:

اعتماد فرآیند دگرگون شدن پیوندهای یک سویه به چند سویه است که در آن همبستگی بین افراد افزایش می‌یابد و علاقه آنها نسبت به یکدیگر فزونی می‌گیرد و راه را برای کنترل خود هموار می‌سازد. اعتماد متقابل اجازه می‌دهد که تعاملات در جامعه به صورت گسترده و روان جاری گردد (چلبی، ۱۳۷۵: ۷۳).

مفهوم نسل: به اعتقاد مانهایم، نسل به عنوان یک واقعیت به بازشناخت تجربیات افرادی که در فضای تاریخی و فرهنگی مشترکی متولد شده‌اند و کسانی که احساس می‌کنند با معاصرانشان مرتبط هستند، بستگی دارد. از دیدگاه گیدنز تمایزات و اختلافات بین نسلی به واسطه ارجاع به زمان تعریف می‌شود. به نظر وی اختلاف میان نسل‌ها در واقع نوعی به حساب آوردن زمان در جامعه‌های ماقبل مدرن است. هر نسل در واقع نوعی گروه خویشاوند یا تیره‌ای از آدمیان است که زندگی فردی را در مقطعی از انتقال‌های گروهی جای می‌دهد. آیزنشتات در تحلیلی که از نسل‌ها و روابط بین نسل‌ها ارائه داده است به خوبی نشان داده که درک هر انسانی از جامعه، اشیاء و زندگی مبتنی بر شرایطی است که در آن رشد یافته، تجاربی به دست آورده و مرارت‌هایی را متحمل شده است (شفرز، ۱۳۸۳: ۲۴). در این مقاله سه نسل از زنان اصفهانی ۱۸ تا ۲۹ سال، ۳۰ تا ۳۹ سال و ۴۰ تا ۴۹ سال مورد مطالعه قرار گرفتند.

جدول ۱- ضریب آلفای کرونباخ

متغیر	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
نگرش به ازدواج	۷	۰/۹۲
کارکردهای زیستی - جنسی ازدواج	۸	۰/۸۷
رضایت از زندگی	۶	۰/۸۱
اعتماد اجتماعی	۱۶	۰/۸۴
دینداری	۹	۰/۸۸
فردگرایی	۶	۰/۸۹
کارکردهای اجتماعی ازدواج	۵	۰/۸۴
کارکردهای روانشناختی ازدواج	۵	۰/۸۱
کارکردهای اخلاقی ازدواج	۴	۰/۸۳
کارکردهای مذهبی ازدواج	۳	۰/۸۷
کارکردهای اقتصادی ازدواج	۴	۰/۸۵

یافته‌های توصیفی

۳۳/۳ درصد از پاسخگویان ۱۸-۲۹ ساله، ۳۳/۱ درصد ۳۰-۳۹ ساله و ۳۳/۳ درصد ۴۰-۴۹ ساله هستند و میانگین سنی پاسخگویان ۳۶/۹۶ سال است. ۶۲/۲ درصد متأهل و ۳۷/۸ درصد مجرد می‌باشند. ۳۹/۸ درصد دیپلم و کمتر، ۱۶/۴ درصد کاردانی، ۳۰/۷ درصد کارشناسی، ۱۰/۲ درصد کارشناسی ارشد و ۲/۹ درصد دکترا هستند. ۸/۶ درصد بیکار، ۶۳/۸ درصد شاغل، ۱۸ درصد خانه‌دار و ۹/۶ درصد دانشجو هستند... ۳۰/۲ درصد تا یک و نیم میلیون، ۱۸/۸ درصد یک و نیم تا سه میلیون، ۱۰/۹ درصد سه تا پنج میلیون، ۵/۲ درصد پنج تا ده میلیون و ۳۴/۹ درصد بدون درآمد هستند. ۷۳/۷ درصد دارای منزل شخصی، ۲۵ درصد استیجاری و ۰/۸ درصد دارای منزل سازمانی هستند. ۱/۸ درصد دارای دوچرخه، ۱۴/۳ درصد دارای موتور، ۵۰/۳ درصد دارای ماشین و ۳۳/۶ بدون وسیله نقلیه هستند. ۵۲/۹ درصد نمونه مورد بررسی معتقدند که درآمدشان هزینه‌های زندگی‌شان را تأمین نمی‌کند.

تبیین عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر نگرش‌های ... ۲۳۱

میانگین نمره پاسخگویان در مورد متغیر وابسته پژوهش یعنی نگرش به کارکردهای ازدواج ۴۹/۹۴ است و میانگین نمره پاسخگویان در متغیر دینداری ۱۳/۶، فردگرایی با میانگین نمره ۱۳/۸۵ و میانگین نمره رضایت از زندگی ۱۴/۰۶، و میانگین نمره پاسخگویان در مورد متغیر اعتماد اجتماعی ۳۳/۹ است.

تحلیل داده‌های تحقیق

جدول ۲- یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش (N=384)

متغیر	گروه سنی	میانگین	انحراف معیار
نگرش به کارکردهای ازدواج	تا ۲۹ سال	۴۶/۳۹	۱۳/۹۳
	۳۰-۳۹ سال	۴۸/۹۶	۱۳/۴۱
	۴۰-۴۹ سال	۵۴/۴۵	۱۲/۶۱
دینداری	تا ۲۹ سال	۲۷/۵۷	۸/۶۷
	۳۰-۳۹ سال	۲۹/۵۲	۸/۶۲
	۴۰-۴۹ سال	۳۳/۲۷	۸/۱۸
فردگرایی	تا ۲۹ سال	۱۵/۵۹	۶/۹۱
	۳۰-۳۹ سال	۱۵/۲۱	۶/۰۴
	۴۰-۴۹ سال	۱۰/۷۵	۶/۵۳
رضایت از زندگی	تا ۲۹ سال	۱۳/۳۹	۶/۲۱
	۳۰-۳۹ سال	۱۲/۸	۶/۱۹
	۴۰-۴۹ سال	۱۶/۰	۵/۱۶
اعتماد اجتماعی	تا ۲۹ سال	۳۱/۴۲	۱۲/۱۶
	۳۰-۳۹ سال	۳۴/۱۴	۱۴/۲۶
	۴۰-۴۹ سال	۳۶/۱۴	۱۴/۴۸

۲۳۲ فصلنامه علمی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال دهم، شماره ۴۰، پاییز ۱۳۹۸

جدول ۳- شاخص‌های آماری آزمون تحلیل واریانس بررسی تفاوت بین تعلق افراد به نسل‌های گوناگون و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج

متغیرهای تحقیق	مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار
نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج	نسل اول	۵۴/۴۵	۱۲/۶۱
	نسل دوم	۴۸/۳۹	۱۳/۹۳
	نسل سوم	۴۸/۹۶	۱۳/۴۱

منبع تغییرات	جمع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۴۳۳۳/۳۴	۲	۲۱۶۶/۶۷	۱۲/۱۸	۰/۰۰۱
درون گروهی	۶۷۷۳۴/۲۷	۳۸۱	۱۷۷/۷۸		

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که بین تعلق افراد به نسل‌های گوناگون و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج تفاوت معناداری وجود دارد با توجه به این‌که سطح معناداری به دست آمده از ۰/۰۵ کوچک‌تر است ($P < 0/05$). از نتایج این جدول همچنین می‌توان استنباط کرد که نگرش نسبت به ازدواج و کارکردهای آن در نسل اول نسبت به نسل سوم، مثبت‌تر و بالاتر می‌باشد.

جدول ۴- ضریب همبستگی بین میزان رضایت افراد از زندگی و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج

رضایت افراد از زندگی			متغیر ملاک
سطح معناداری	مجذور ضریب همبستگی	ضریب همبستگی	شاخص آماری متغیر پیش بین
۰/۰۰۱	۰/۳۴۸	۰/۵۹	نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج

$p < 0/05$

تبیین عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر نگرش‌های ... ۲۳۳

یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین میزان رضایت افراد از زندگی و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج معنادار است. یعنی بین میزان رضایت افراد از زندگی و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج (r=۰/۵۹ ، p<۰/۰۵) رابطه معنادار وجود دارد. بر اساس ضریب تعیین ($r^2=۸/۳۴$) درصد واریانس میزان رضایت افراد از زندگی و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج مشترک بوده است. پس فرضیه رابطه معنادار بین رضایت افراد از زندگی و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج تأیید می‌گردد.

جدول ۵- ضریب همبستگی بین میزان دینداری افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج

دینداری افراد			متغیر ملاک
سطح معناداری	مجذور ضریب همبستگی	ضریب همبستگی	شاخص آماری متغیر پیش بین
۰/۰۰۱	۰/۷۳۱	۰/۸۵۵	نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج

p<۰/۰۵

یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین میزان دینداری افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج معنادار است. یعنی بین میزان دینداری افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج (r=۰/۸۵ ، p<۰/۰۵) رابطه معنادار وجود دارد. بر اساس ضریب تعیین ($r^2=۱/۷۳$) درصد واریانس میزان دینداری افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج مشترک بوده است. پس فرضیه وجود رابطه معنادار بین میزان دینداری افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج تأیید می‌گردد. یافته‌ها نشان داد متأهلان بیش از مجردها مقوله مذهب را کارکردی از ازدواج می‌دانند، به نظر می‌رسد این کارکرد یا بعد از تجربه ازدواج بیشتر نمود پیدا می‌کند و یا برای درک این مفاهیم، حدی از تجربه زناشویی، پختگی یا رسیدن به سنین میانسال و

سالمندی لازم است. زنان متأهل بیش از مردان متأهل این مقوله را ذکر کردند به نظر می‌رسد زنان به امور و مباحث معنوی توجه، علاقه، درک و یا حساسیت بیشتری دارند.

جدول ۶- ضریب همبستگی بین میزان اعتماد اجتماعی افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج

اعتماد اجتماعی افراد			متغیر ملاک
سطح معناداری	مجذور ضریب همبستگی	ضریب همبستگی	شاخص آماری متغیر پیش بین
۰/۰۰۱	۰/۴۵۹	۰/۶۷۸	نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج

$$p < 0/05$$

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین میزان اعتماد اجتماعی افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج معنادار است. یعنی بین میزان اعتماد و نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج ($r=0/678$ ، $p<0/05$) رابطه معنادار وجود دارد. بر اساس ضریب تعیین ($r^2=9/45$) درصد واریانس میزان اعتماد اجتماعی افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج مشترک بوده است.

نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام به منظور پیش بینی عوامل مؤثر بر نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج

برای تعیین تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، متغیرهای مستقل به عنوان متغیرهای پیش بین و اثربخشی طرح به عنوان متغیر ملاک، وارد معادله رگرسیون شدند. که از تحلیل رگرسیون گام به گام استفاده شد. نتایج تحلیل واریانس و مشخصه‌های آماری رگرسیون در جداول ۷ و ۸ ارائه شده‌اند.

جدول ۷- خلاصه یافته‌های حاصل از تحلیل رگرسیون به روش گام به گام برای پیش‌بینی عوامل مؤثر بر نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج

خطای استاندارد برآورد	ضریب همبستگی تعدیل شده	مجذور ضریب همبستگی	ضریب همبستگی چند گانه	شاخص‌های آماری متغیرهای وارد شده در تحلیل
۶/۸۲	۰/۷۵۳	۰/۷۵۴	۰/۸۶۸	فردگرایی
۵/۹۵	۰/۸۱۲	۰/۸۱۳	۰/۹۰۱	دینداری
۵/۸۷	۰/۸۱۷	۰/۸۱۸	۰/۹۰۵	اعتماد اجتماعی

داده‌ها و ضرایب جدول ۷ نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام را نشان می‌دهد که طی سه گام، سه متغیر فردگرایی، اعتماد اجتماعی و دینداری با نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج دارای همبستگی چندگانه هستند. بر اساس اهمیت، ترتیب متغیرهای پیش‌بینی در تحلیل رگرسیون گام به گام در اولین گام فردگرایی با نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج دارای ضریب همبستگی ۰/۸۶ بوده است. در گام دوم با افزوده شدن متغیر دینداری، ضریب همبستگی به ۰/۹۰ رسیده است و در گام سوم با افزوده شدن اعتماد اجتماعی، ضریب همبستگی به ۰/۹۰۵ رسیده است. در مجموع این سه متغیر قادر به تبیین ۸۱/۸ درصد واریانس نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج بوده‌اند که ۷۵/۴ درصد مربوط به متغیر فردگرایی می‌باشد.

جدول ۸- تحلیل واریانس رگرسیون چندگانه به روش گام به گام برای پیش بینی نگرش افراد

نسبت به کارکردهای ازدواج

معناداری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	
۰/۰۰۱	۱۱۶۵/۰۹۶	۵۴۲۵۹/۱۲ ۴۶/۵۷	۱ ۳۸۱ ۳۸۲	۵۴۲۹۵/۱۲ ۱۷۷۴۳/۳۶ ۷۲۰۰۲/۴۹	رگرسیون باقیمانده کل	فردگرایی
۰/۰۰۱	۸۲۳/۹۴	۲۹۲۵۵/۰۸ ۳۵/۵۰۶	۲ ۳۸۰ ۳۸۲	۵۸۵۱۰/۱۶ ۱۳۴۹۲/۳۲ ۷۲۰۰۲/۴۹	رگرسیون باقیمانده کل	دینداری
۰/۰۰۱	۵۶۹/۲۳۵	۱۹۶۴۱/۶۵ ۳۴/۵۰۵	۳ ۳۷۹ ۳۸۲	۵۸۹۲۴/۹۵ ۱۳۰۷۷/۵۳ ۷۲۰۰۲/۴۹	رگرسیون باقیمانده کل	اعتماد اجتماعی

همانطور که در جدول ۸ نشان داده شده، تحلیل واریانس، اعتبار رگرسیون گام به

گام را در پیش بینی نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج مورد تأیید قرار می‌دهد.

جدول ۹- ضرایب رگرسیون استاندارد و غیراستاندارد برای متغیرهای معنادار در تحلیل رگرسیون برای پیش‌بینی نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج

معناداری	t	ضرایب استاندارد بتا	ضرایب معیار نشده		شاخص‌ها متغیر
			خطای استاندارد	B	
۰/۰۰۱	۹۴/۰۳	-	۰/۷۸۷	۷۴/۰۰۱	ثابت (۱)
۰/۰۰۱	۳۴/۱۳	-۰/۸۶۸	۰/۰۵۱	-۱/۷۳۷	فردگرایی
۰/۰۰۱	۱۵/۲۳۵	-	۲/۸۶۲	۴۳/۶۰۲	ثابت (۲)
۰/۰۰۱	۱۲/۸۰۶	-۰/۵۰۸	۰/۰۷۹	-۱/۰۱۷	فردگرایی
۰/۰۰۱	۱۰/۹۴	۰/۴۳۴	۰/۰۶۲	۰/۶۷۸	دینداری
۰/۰۰۱	۱۴/۴۳	-	۲/۸۸	۴۱/۵۹	ثابت (۳)
۰/۰۰۱	۱۲/۰۴	-۰/۴۸۱	۰/۰۸	-۰/۹۶۲	فردگرایی
۰/۰۰۱	۹/۲۴	۰/۳۸۵	۰/۰۶۵	۰/۶	دینداری
۰/۰۰۱	۳/۴۶	۰/۱۰۶	۰/۰۳	۰/۱۰۵	اعتماد اجتماعی

همانطور که در جدول ۹ نشان داده شده‌است، در تحلیل رگرسیون به روش گام به گام، طی سه گام، سه متغیر فردگرایی، اعتماد اجتماعی و دینداری برای پیش‌بینی نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج وارد معادله رگرسیون شده‌اند. به ترتیب که در جدول ۹ نشان داده شده است، فردگرایی با ضریب بتای $-۰/۴۸$ با $p=۰/۰۰۱$ رابطه منفی و معناداری با نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج دارد. همچنین دینداری با ضریب $۰/۳۸$ و اعتماد اجتماعی با ضریب $۰/۱۰$ رابطه مثبت و معناداری با نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج دارند.

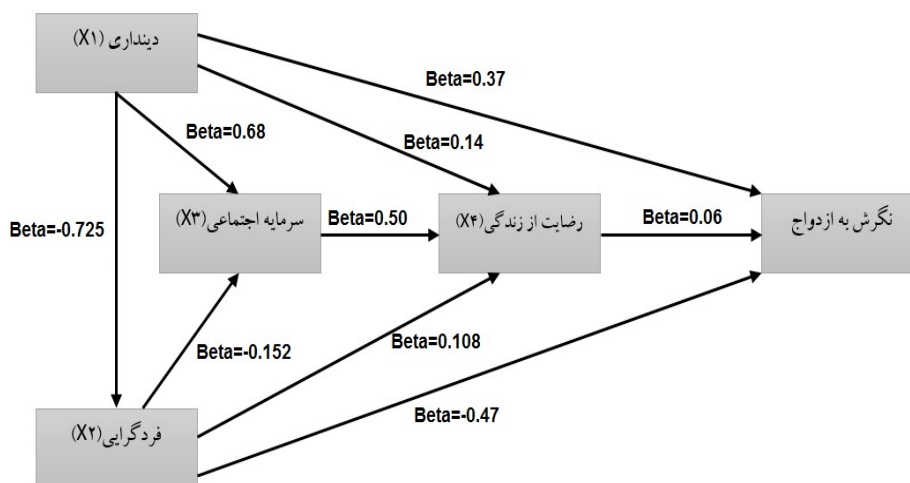
جدول ۱۰- جدول متغیرهای بیرون معادله در رگرسیون

مقیاس	بتا	مقدار t	سطح معناداری (p)
رضایت از زندگی	۰/۰۶	۱/۹۵	۰/۰۶
پایگاه اقتصادی - اجتماعی	۰/۰۱	۰/۷۴	۰/۶۳۷

$P > 0.05$

به طوری که در جدول ۱۰ ملاحظه می‌شود رابطه بین رضایت از زندگی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی با نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج در معادله رگرسیون معنادار نبوده است ($p < 0.05$).

تحلیل مسیر متغیرهای پژوهش

جدول ۱۱- میزان تاثیرات مستقیم، غیرمستقیم و کل بر روی نگرش به کارکردهای ازدواج

نوع اثر	مسیر	میزان تأثیر
تأثیر مستقیم	دینداری ← نگرش به کارکردهای ازدواج	۰/۳۷
	فردگرایی ← نگرش به کارکردهای ازدواج	-۰/۴۷
	رضایت از زندگی ← نگرش به کارکردهای ازدواج	۰/۰۶
تأثیر غیرمستقیم	دینداری ← اعتماد اجتماعی ← رضایت از زندگی ← نگرش به کارکردهای ازدواج	(۰/۶۸) + (۰/۵) + (۰/۰۶)
	دینداری ← رضایت از زندگی ← نگرش به کارکردهای ازدواج	(۰/۱۴) + (۰/۰۶)
	فردگرایی ← اعتماد اجتماعی ← رضایت از زندگی ← نگرش به کارکردهای ازدواج	(۰/۱۵) + (۰/۵) + (۰/۰۶)
	فردگرایی ← رضایت از زندگی ← نگرش به کارکردهای ازدواج	(۰/۱۰۸) + (۰/۰۶)

اعتماد اجتماعی ← رضایت از زندگی ← نگرش به کارکردهای ازدواج	(۰/۰۶) + (۰/۵)
--	----------------

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

هدف از این پژوهش بررسی نگرش سه نسل نسبت به کارکردهای ازدواج و عوامل مؤثر بر آن است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین تعلق به سه نسل مورد مطالعه و نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج رابطه معناداری وجود دارد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که نگرش زنان در نسل‌های مختلف به ازدواج و ارزش‌ها و کارکردهای ازدواج در جامعه ایران مثبت است. برای پاسخگویی به سؤال اصلی تحقیق یعنی تفاوت و شباهت نگرش‌های سه نسل نسبت به کارکردهای ازدواج و عوامل مؤثر بر نگرش سه نسل از زنان اصفهانی به کارکردهای ازدواج روابط این متغیرها مورد بررسی قرار گرفته‌اند. از عوامل اثرگذار بر نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند می‌توان به میزان دینداری، میزان فردگرایی، میزان اعتماد اجتماعی، میزان رضایت از زندگی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی اشاره کرد. نتایج نشان می‌دهد که بین میزان دینداری، فردگرایی و اعتماد اجتماعی با نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج رابطه معنادار وجود دارد. رابطه بین میزان فردگرایی و نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج معنادار و معکوس است اما رابطه بین میزان دینداری و میزان اعتماد اجتماعی با نگرش به کارکردهای ازدواج معنادار و مستقیم است. بین نگرش نسبت به ازدواج و میزان رضایت از زندگی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی رابطه معنادار وجود ندارد.

بر اساس تئوری‌های گزینش معقولانه، زمانی نگرش افراد نسبت به کارکردهای ازدواج مثبت‌تر است که سودی در آن نهفته باشد. یعنی افراد بتوانند از طریق ازدواج، پایگاه و منزلت اجتماعی خود را حفظ و یا ترقی دهند. از طرفی با توجه به تغییرات حاصل از مدرنیته از جمله افزایش فردگرایی و ترجیحات فردی می‌توان گفت که در بین زنان جوان کمتر از ۳۰ سال این دیدگاه فایده‌گرایانه نسبت به سایر گروه‌های سنی قوی‌تر است. امروزه جوانان تمایل بیشتری به ادامه تحصیل در رده‌های بالاتر دارند بنابراین

جوانان برای تثبیت موقعیت خویش، ادامه تحصیل را بر ازدواج ترجیح داده و ازدواج خود را به تعویق می‌اندازند. به دلیل افزایش روحیه فردگرایی در دهه‌های اخیر و همچنین افزایش بیشتر آن در بین جوانان نگرش فایده‌گرایانه نسبت به ازدواج در بین نسل جوان از قوت بیشتری برخوردار است.

داده‌های تحقیق نشان می‌دهند که بین تعلق افراد به نسل‌های گوناگون و نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد. شاخص‌های آماری از جمله آزمون تحلیل واریانس نشان می‌دهد که میانگین نمره نسل اول ۵۴/۴۵، نسل دوم ۴۸/۳۹ و نسل سوم ۴۸/۹۶ است. از سویی هرچند در دهه‌های اخیر الگوی روابط جنسی و زیست جنسی در ایران تغییراتی داشته است، ولی در گروه‌های سنی مختلف تفاوت معناداری در کارکردهای زیستی ازدواج دیده نشد و نظراتشان درباره این کارکرد ضروری، مهم و شاید بدیهی ازدواج، با هم، همخوانی داشت. بر اساس نتایج این تحقیق در گروه‌های سنی جوان‌تر به ابعاد روانشناختی ازدواج مانند عشق و علاقه، رهایی از تنهایی، آرامش، دوست داشتن و دوست داشته شدن، اهمیت داده‌اند و محوریت و اولویت ازدواج بیشتر به سوی ابعاد روانشناختی سوق یافته است.

در تحلیل کارکرد اقتصادی ازدواج باید گفت در مقایسه بین افراد متأهل و افراد مجرد به طور کلی، تفاوت معناداری وجود داشت. با توجه به بالاتر بودن میانگین نمرات در افراد مجرد، به نظر می‌رسد که افراد مجرد بیش از افراد متأهل دغدغه فکری درباره مسائل مالی و اقتصادی دارند و ازدواج و تشکیل خانواده را موجب افزایش درآمدزایی و تولید ثروت می‌دانند.

بین میزان دینداری افراد و رضایت افراد از زندگی و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج رابطه معناداری در سطح کمتر از ۰/۰۵ وجود دارد. در معادله رگرسیون مقدار ضریب بتا ۰/۰۶، مقدار تی ۱/۹۵ و سطح معناداری نیز ۰/۰۶ است. یافته‌ها نشان داد که در مقایسه بین گروه‌ها سه گروه افراد متأهل و مجرد، مردان مجرد و متأهل و زنان مجرد و متأهل؛ گروه متأهلان میانگینی بالاتر داشتند. به نظر

می‌رسد که متأهلان بیشتر تحت تأثیر آموزه‌های مذهبی و توصیه‌های دینی ازدواج کرده‌اند یا ازدواج بر مبنای توصیه‌های مذهبی را مقبول می‌دانند.

بین میزان اعتماد متقابل افراد (با تأکید بر اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی) و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج رابطه وجود دارد، ضریب همبستگی $0/678$ و سطح معناداری $0/001$ است. با توجه به این که سطح معناداری کمتر از $0/05$ است، هرچه میزان اعتماد متقابل بین زوجین و مشارکت اجتماعی افراد در امور منزل بیشتر باشد نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج مثبت‌تر است و رابطه بین دو متغیر معنادار و مستقیم است. پاسخگویانی که نمره اعتماد بالاتری دارند همه کارکردهای ۶ گانه ازدواج را مثبت ارزیابی کرده‌اند. این نتیجه با نظریه گیدنز در مورد تأثیر اعتماد بر رابطه ناب و نگرش به رابطه ناب هم راستاست.

بین میزان فردگرایی افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج رابطه وجود دارد $0/868$ - و سطح معناداری $0/001$ است و با توجه به این که سطح معناداری کمتر از $0/05$ است، فرضیه صفر رد شد، یعنی بین میزان فردگرایی افراد و نگرش آنها نسبت به کارکردهای ازدواج رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی هرچه میزان فردگرایی بیشتر باشد نگرش نسبت به ازدواج و کارکردهای آن منفی‌تر است. از طرفی با توجه به این که نمره ضریب همبستگی منفی است یک رابطه معکوس بین میزان فردگرایی و نگرش به کارکردهای ازدواج وجود دارد. نتایج این تحقیق با پژوهش‌های سمیعی (۱۳۹۵)، دلخمش (۱۳۸۶)، سیار و همکاران (۱۳۹۱)، نجفی اصل و همکاران (۱۳۹۲)، دوشارمه و کالر (۲۰۱۲) و شاهیر (۲۰۱۴) در مورد کارکردهای ازدواج در میان نسل‌های مختلف دارای همخوانی بوده و نتایج آن‌ها تفاوت‌های نسلی در این زمینه را تأیید می‌کند.

در جمع‌بندی کلی می‌توان گفت براساس این مطالعه کارکردهای ازدواج در هر سه نسل مشابهت زیادی دارد، اما متغیرهایی همچون سرمایه اجتماعی، طبقه اجتماعی و موقعیت و رضایت از زندگی، فردگرایی و دینداری بر نوع نگرش نسبت به کارکردهای ازدواج تأثیر می‌گذارند.

منابع

- آزادارمکی، تقی و خزایی، الهه. (۱۳۸۱)، «تحولات جمعیتی و اجتماعی در امر همسرگزینی طی سه نسل در خانواده»، *فصلنامه علمی-پژوهشی علوم انسانی*، شماره ۴۵-۴۴.
- آزادارمکی، تقی. (۱۳۹۵)، *تغییرات، چالش‌ها و آینده خانواده ایرانی*، تهران، انتشارات تیسرا.
- اینگلهارت، رونالد. (۱۳۷۳)، *تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی*، ترجمه: مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
- باومن، زیگموند. (۱۳۸۴)، *عشق سیال*، ترجمه: حسن چاوشیان، تهران: انتشارات ققنوس.
- توده فلاح، معصومه و کاظمی پور، شهلا. (۱۳۸۹)، «بررسی تأثیر نوسازی بر سن ازدواج با تأکید بر شاخص‌های جمعیت شناختی ازدواج در سطح کشور و هفت استان منتخب»، *مجله پژوهش اجتماعی*، شماره ۸، ۱۰۵-۱۳۱.
- دلخوش، محمدتقی. (۱۳۸۶)، «ارزش‌های ازدواج در جوانان ایرانی»، *فصلنامه روانشناسان ایرانی*، سال سوم، شماره ۱۲، ۲۹۹-۳۰۹.
- چلبی، مسعود. (۱۳۷۵)، *جامعه‌شناسی نظم*، تهران: نشر نی.
- زکریایی، محمدعلی. (۱۳۹۲)، *مسائل اجتماعی زنان شهر تهران*، تهران: انتشارات جامعه و فرهنگ.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۸۸)، *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده*، تهران: انتشارات سروش.
- سمیعی، محمد. (۱۳۹۵)، *خانواده در بحران*، تهران: نشر اطلاعات.
- سرایی، حسن و اوجاقلو، سجاد. (۱۳۹۲)، «مطالعه نسلی تغییر ارزش ازدواج در ایران، مطالعه موردی: زنان شهر زنجان»، *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، سال پنجم/شماره چهارم، ۱۹-۴۲.
- سیار، ثریا؛ راهب، غنچه و اقلیما، مصطفی. (۱۳۹۱)، «مقایسه کارکردهای خانواده در ازدواج‌های سنتی و مدرن در زنان متأهل شهر تهران»، *فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال دوازدهم شماره ۴۷، ۲۸۱-۲۹۶.
- شفرز، برنهارد. (۱۳۸۳)، *مبانی جامعه‌شناسی جوانان*، ترجمه: کرامت الله راسخ، تهران: نشر نی.
- عباسی شوازی، محمدجلال و ترابی، فاطمه. (۱۳۸۵)، «تفاوت‌های بین نسلی ازدواج خویشاوندی در ایران»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره هفتم، شماره ۴، ۱۱۹-۱۴۶.

تبیین عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر نگرش‌های ... ۲۴۳

- فرزانه‌خو، مرجان. (۱۳۸۷). «رابطه بین عملکرد خانواده و پایگاه هویت دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر اصفهان»، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی گرایش عمومی* دانشگاه اصفهان.
- قنبری برزیان، علی و رضایی، ابراهیم. (۱۳۹۷)، *تاملی تعامل دانشجویان در فضای مجازی-چالش‌ها و نگرانی‌ها*، تهران: انتشارات حکمت و عرفان.
- لیتل، دانیل. (۱۳۷۵)، *تبیین در علوم اجتماعی*، ترجمه: عبدالکریم سروش، تهران: نشر صراط.
- گودرزی، مریم. (۱۳۹۳)، *دموکراسی عاطفی در خانواده*، کتاب ماه کودک و نوجوان.
- گلستانی بخت، طاهره. (۱۳۹۵)، «کارکرد ازدواج: یک پژوهش کیفی، پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی»، شماره ۲۳، ۳۵-۴۹.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۶)، *تجدد و تشخیص*، ترجمه: ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.
- محبوبی منش، حسین. (۱۳۸۸)، *تغییرات اجتماعی ازدواج*. مجله کتاب زنان، شماره ۲۶.
- نجفی اصل، زهره و قاضی طباطبائی، محمود. (۱۳۹۲)، «بررسی سیر تحولات کارکردهای ازدواج و فرزندآوری در سه نسل متوالی (مطالعه موردی: روستای حصار خروان استان قزوین)»، *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۸۵-۱۱۲.
- هاشمی، ضیا. (۱۳۹۱)، *بررسی معیارهای همسرگزینی جوانان شهر تهران*، موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران: وزارت ورزش و جوانان

- August. K. J. & Kelly, C. S., Markey, C. N. (2015). *Marriage, Romantic Relationships, and Health*.
- Chow, N. & E. Lum, (2008). “*Trends in Family attitudes & Values in Hong Kong*”. The University of Hong Kong.
- Doherty. W. J. Galston, W. A., Glenn, N. D., Gottman, J., Markey, B., Markman, H. J., Nock, S., Wallerstein, J. (2011). *Why Marriage Matters: Thirty Conclusions from the Social Sciences*. 3rd ed. Institute for American Values, New York. NY: 48 pages
- Ducharme J K. & Kollar, M. M. (2012). Does the “Marriage Benefit” Extend to Same Sex Union? Evidence from Sample of Married Lesbian Couples in Massachusetts. *Journal of homosexuality*, 59: 580- 591.
- Hayes.B.c. (1994). one Marriages-two Divorces: International Comparison of Gender Differences in Attitudes. *World Association for Public Opinion Research*: Gttp://ijpor. Oxford journals.org/c g i/reprint/6/1/13.

- Johanson . N. J, Backlund, E. Sorlie, P. D. & Loveless, C. A. (2005). *Marital Status and Mortality: the National Longitudinal Mortality Study. Annals of Epidemiology*, 10,224-238
- Kollar, M. M. (2012). Does the “Marriage Benefit” Extend to Same Sex Union? Evidence from Sample of Married Lesbian Couples in Massachusetts. *Journal of homosexuality*, 59: 580- 591. Fowers, Blaine
- Friedman. D., Hechter , M. and Kanazawa, S. (1998). *A Theory of the Value of Children, Demography*, 31 (3), 375-401.
- Fowler, Ana Carolina. (2017) "Love and Marriage: Through the Lens of sociological Theories," Human Architecture: *Journal of the Sociology of Self-Knowledge*: Vol. 5: Issue. 2, Article 6.
- Innov A (2018). *A Comparative Study of Perception of Marriage Eand Couple Between Married Women baby Boomers and eco Boomers*. Nov; 2 (Suppl 1): 106.
- Khalajabadi Farahani. F., Akhondi, M., Shirzad, M., &Azin, A. (2017). HIV/STI risk-taking sexual behaviors and risk perception among male university students in Tehran: implications for HIV prevention among youth, *Journal of Biosocial Science*, PP 1-16.
- Manap, J., Che Kassim, A., Hoesni, S., Nen, S., Idris, F., Ghazali, F. (2015). *The Purpose Of Marriage Among Single Malaysian Youth. Procedia - Social And Behavioral Sciences*. 82.112 – 116.
- Velioti - Georgopoulos, Maria. (2006). *Marriage. In Encyclopedia of Anthropology*, Vol. 4, H. James Birx, ed. Thousand Oak, CA: Sage Reference, p. 1536-1540.
- Shaer K. O (2014). The Global Online Sexuality Survey (GOSS): Male Homosexuality among Arabic-Speaking Internet Users in the Middle East— 2010, *International Society for Sexual Medicine*, 20.2414-20.